

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN–HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA–KNOWLEDGE DATABASE

TAXNER, Ernő

Afrikai kérdések – afrikai szemmel / African issues – with African eyes

Eredeti közlés/Original publication:

Nagyvilág, 1976, 21. évf., 3. szám, 469–470. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.003.616

Dátum/Date: 2019. május / May

filename: taxner_1976_AfrKerdAfrSzemmel

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

TAXNER, Ernő: Afrikai kérdések – afrikai szemmel / African issues – with African eyes, *AHU MATT*, 2019, **pp. 1–6. old.**, No. 000.003.616, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közönyvtárakban / In public libraries

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, könyvismertetés (Ali A. Mazrui: *The Trial of Christopher Okigbo*. Heineman, London, Ibadan, Nairobi – 1973. John Munonye: *A Wreath for the Maidens*. Heinemann, London, Ibadan, Nairobi – 1973)

African research in Hungary, book review (Ali A. Mazrui: *The Trial of Christopher Okigbo*. Heineman, London, Ibadan, Nairobi – 1973. John

Munonye: *A Wreath for the Maidens*. Heinemann, London, Ibadan, Nairobi – 1973)

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikánisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

AFRIKAI KÉRDÉSEK – AFRIKAI SZEMMEL

Ali A. Mazrui: *The Trial of Christopher Okigbo*. Heineman, London, Ibadan, Nairobi – 1973. John Munonye: *A Wreath for the Maidens*. Heinemann, London, Ibadan, Nairobi – 1973.

TAXNER, Ernő

Nagyvilág, 1976, 21. évf., 3. szám, 469–470. old.

Valljuk be, édeskeveset tudunk az afrikai országok nemzeti sajátosságairól, helyenként különböző társadalmi gondjairól, a népek nyelvén, vallásának, hagyományainak sokféleségéből adódó kérdésekről. Legtöbbünknek az ezrek halálát, milliók éhezését jelentő nigériai polgárháború sem volt más, mint a hatvanas évek neo-kolonializmusának, az imperializmus világméretű törekvéseinek egyik véres epizódja. Legföljebb a vérengzés átlagosnál nagyobb méreteire figyeltünk föl.

A kenyai származású Ali A. Mazrui és a nigériai John Munonye regényei most alkalmat kínálnak arra, hogy mélyebbre hatoljunk Afrika világának megismerésében. A biafrai háború világpolitikai összefüggéseire Mazrui alig, Munonye egyáltalán nem fordít figyelmet. A két író közül az előbb említett a képzettebb, tudatosabb elme; foglalkozását tekintve a kampalai egyetem politikai tudományokkal foglalkozó professzora. Az ibo (biafrai) származású Munonye szemléletéhez képest ő is kívülről közelíti meg a polgárháború tragédiájának kérdését: a pánafricanizmus felől. A tragédia emberi és politikai átérzésén kívül a tisztázás szándéka formált regényíró a politikus Mazruiból. Az „esszéregény” címében – *Christopher Okigbo tárgyalása* – megnevezett jeles költő valóságos személy volt, aki a biafrai oldalon esett el, képzeletbeli tárgyalásának elbeszélése politikai vitairat. Az írói fikció szerint egy afrikai „túlvilágon”, annak nagy footballstadionjában megrendezik Okigbo bűnperét. A vád első pontja szerint Okigbo elárulta az egységes Nigéria ügyét, s ezzel fölládozta a pánafricanizmus eszméjét a nacionalizmus oltárán. A második pont súlyosbító körülménynek minősíti, hogy Okigbo elárulta a költészet tudatformáló ere-

jébe vetett hitet is, amikor a közvetlen politikai cselekvés színterére lépett, fegyvert fogott. A védelem először azt igyekszik bebizonyítani, hogy a vádló gondolatmenete túlságosan európai, a brit jog alapján áll, s miközben pánafrikanizmusról beszél, nem gondol arra a kultúrára, amit Okigbo képviselt. A következő – eldöntetlen – kérdés, igaz vagy téves ügy mellett szállt-e síkra az ifjú költő. A védelem ugyanolyan súlyos tanúvallomásokot hoz föl az ibókat ért atrocitások, mint a vád az általuk elkövetett vérengzések bizonyítására.

A vád Okigbo áruulásának döntő jelét abban látja, hogy már a biafrai polgárháború előtt visszautasította egy afrikai költőtalálkozó első díját, mondván: „Költő vagyok. Nincs afrikai irodalom, csak jó írás és rossz, ez minden.” A védelem ennek magyarázatát az egyéniségben keresi, s megidézi mentő tanúnak Byront, aki hajdan a görög szabadságért fogott fegyvert. A vádló azonban azt bizonyítja, hogy a nagy angol költő sem csupán az ügy iránti lelkesedésből áldozta föl életét: szerepvállalása menekülés is volt individuális gondjai, főleg a bűnösnek nyilvánított testvérszerelem elől. A vádló szerint Okigbo nem szabadsághős, hanem a kultúrateremtés közösségi kötelezettsége elől az individualizmusba menekülő gyenge és önző ember.

Mazrui azért tartja tragédiának a nigériai polgárháborút, mert olyan helyzetet teremtett, amelyben többre hivatott emberek is a fölösleges vérontás okozóihoz, mérhetetlen szenvedések előidézőihez csatlakoztak. Vázlatosan, kevés epikai hitellel ábrázolja a per tanút és a vádlót, sőt a sokrétűség nagyobb igényével megteremtett védő szellemi világból is hiányzik szinte minden, ami nem tartozik a társadalomtudományi, politikai és esztétikai elmélkedés keretébe. (Főhősének föllobbanó szerelmét szintén csak ebből a szempontból ábrázolja.) A regény epikai hitelét az elemzett politikai tragédia mély átélése biztosítja. A védőnek – a vádlóval együtt – ugyancsak szembe kell néznie a felelősség kérdésével: mindketten értelmetlen gépkocsi-balesetben vették el ifjú életüket, így ők sem teljesíthették az ügy, az élet iránti kötelességüket. A túlvilági bíróság végül – elég vitathatóan – a felelőtlenség és meggondolatlanság bűnében marasztalja el őket, valamint Okigbót és a biafraiakat is. Így lesz a regény központi kérdése *minden* afrikai értelmiségi elemi kötelessége, hogy teljesítse a maga feladatát egy sajátos, önálló kultúra megteremtésében, és ezen keresztül népe társadalmi felemelkedésének szolgálatában.

Okigbo szeretője, akit ez a kaland pusztulásba sodort, és aki a per egyik érdekes szerepet játszó tanúja, mindössze egyszer fordult meg a

védő londoni lakásán. Erről az egyetlen látogatásról annak az összevisszaságnak az emlékét őrzi, ahogy ott a nyugati, az arab–mohamedán és a fekete-afrikai kultúra termékei keveredtek. Az író és a védő, a vádlóval és más szereplőkkel együtt, Európában tanult mohamedánok. Gondolkodásukra jellemző, hogy miután a védő a vád alaptalanságát igyekezett bizonyítani azzal, hogy a vádló európai módon gondolkodik, ő maga Byront idézi meg az afrikai költő mentő tanújaként. Az európai kultúra befolyásánál alig kisebb kérdés a mohamedanizmus szerepe Fekete-Afrikában. A mohamedán Mazrui tárgyilagosságát dicséri, hogy egyetlen arab ideológust sem idéz meg, s a katolikus ibók, valamint a mohamedán hausák közötti ellentétet is vallási elfogultság nélkül ábrázolja. A keresztény eszmék (Teilhard de Chardin) hatása alatt álló Léopold Senghor politikai nézeteiről tisztelettel, de bizonyos idegenkedéssel ír. Szerinte Nkrumahnak sikerült egységbe foglalnia mindazt, ami a legtöbb afrikai fejében éppolyan összevisszaságban található, mint a védő londoni lakásán. Az író úgy látja, a nyugati, az arab–mohamedán és az afrikai kultúra hagyományainak egységbe foglalása lett volna Okigbo költői feladata is, s e kötelesség elmulasztásával részes a nigériai tragédia előidézésében. Mazrui tételének alapvető gyengéje, hogy az író a kelletténél kisebb figyelmet fordít az adott gazdasági helyzet, az anyagi viszonyok elemzésére jól megírt műve mégis az afrikai jelen fontos és érdekes kérdéseire hívja föl a figyelmet az adott társadalmi kép teljességének igénye nélkül is.

John Munonye műve – Koszorú az ártatlanoknak – hagyományos típusú regény. Ámbár szerzője ma is a nigériai közigazgatásban dolgozik, egyáltalában nem titkolja, hogy származása, neveltetése, érzelmei a polgárháborúban vesztes félhez kötik. Műve két ponton kapcsolódik Mazruiéhoz: ő is egy tragédia áldozatait látja a háború résztvevőiben, s gondolkodása szintén az európai kultúra erős befolyása alatt áll. A cím tanúsága szerint az ártatlanok emlékének áldoz. E szimbólum egyszerre utal Iphigeneia mítoszára, akit tudvalevőleg a trójai háborúért – vagy más megközelítésben: a jövőért – áldozott föl Aulisban az apja; s ezzel arra, milyen szorosán épült be az európai kultúra számos fekete-afrikai tudatába.

Munonye megkerüli a kérdést: melyik háborús félnek volt igaza a párját ritkító méretű vérontásban. Az író a tragédiát kiváltó okok izgatják. Regénye a polgárháború időszakában, és az ezt közvetlenül megelőző években játszódik, de a gyarmati múlt meghatározó szerepe egyaránt érvényesül hősei tudatában és az ábrázolt társadalom viszo-

nyaiban. Munonye úgy véli, a személyes megaláztatások emlékétől viszonylag könnyű megszabadulni. (Regényének néhány fehér kisember szereplőjét határozott rokonszenvvel ábrázolja, és nagy elismeréssel szól a katolikus egyház papjairól, iskoláiról.) Súlyos örökség a gyarmati rendszerből kinőtt gazdasági helyzet, és a gyarmatosítók társadalomszemléletének továbbélése – főleg a helyükre lépő úrgazdagok és helyi hatalmasságok tudatában. A nép hiszékenységét megmozgató különböző csoportosulások gyilkos szatírjával kezdődik a regény, amelynek két tanárhőse szeretne a piszkos, alantasnak ítélt manipulációkból kimaradni.

A két barát a függetlenség elnyerése utáni Nigéria politikai mozgalmáiból kiábrándulva, személyes gondoktól és megaláztatásoktól ösztönözve csatlakozik azokhoz, akik az ibók nemzeti államának megalapítását hirdető Biafra zászlaja alatt felsorakoztak. Azt remélik, harcuk egy igazságosabb társadalom megteremtéséért folyik; s tudják, csak attól válna szabadságharcra, ha a bosszú uszító jelszavai helyett a jobb jövő ígéretét kínálná a résztvevőknek. A dolgok alakulása azonban gyorsan kiábrándítja az ifjú idealistákat: lényeges kérdésekbe nem tudnak beleszólni, s végül saját táboruk üldözöttjei lesznek. Előbb azonban látniuk kell, hogy a harcot vezető katonatisztek még a végső megpróbáltatások napjaiban is természetesnek veszik: az éhezőknek juttatott segélyeket tetszésük szerint, a szükséget szenvedők igényeivel mit sem törődve, saját céljaikra használhatják föl. Az egyik tanár elvek szembesítése útján jut el a tűrhetetlen ellentmondások elleni lázadáshoz. Barátja, az egyszerű emberek személyes tragédiáit megismerve látja át a biafrai fölkelés szörnyű következményeit és értelmetlenségét. Az író mélyen együtt érez a résztvevők érveivel, és azt akarja bizonyítani, hogy vezetőik elárulták igazi érdekeiket, s a biafrai tömegek és a jó szándékú értelmiségiek áldozattá váltak.

Munonye kevés gondot fordít hősei sokrétű bemutatására, s olykor a regény cselekménye is akadozik. Világnézetileg sok vonatkozásban vitatható művének érdeme, hogy a szépirodalom sajátos eszközeivel látteleletet ad a háborús Biafráról, s ezzel elősegíti Nigériának, Afrika egyik legnagyobb és leggazdagabb országának teljesebb megismerését.